

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня Магістр
зі спеціальності 024 Хореографія

на тему: **«Еволюція танцю модерн та його структурні елементи»**

Структура кваліфікаційної роботи:

- теоретична частина творчого проекту
- творчий проект– хореографічна композиція

«Протистояння»

виконавець: здобувач вищої освіти
рівня магістр
заочної форми навчання

Єва ЛЕБЕДИНСЬКА

керівник кваліфікаційної роботи:
викладач кафедри СХ

Еліна Самойлова

Харків – 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....

РОЗДІЛ 1. МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ.....

1.1. Концепції ескалації війни на території України, як підґрунтя до створення хореографічної композиції «На війні».....

1.2. Танець «модерн» в контексті Світового хореографічного мистецтва: тенденції формування та розвитку.....

1.3. Психологічний стан людини в стані війни.....

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ХОРЕОГРАФІЧНИХ АНАЛОГІВ ТА ПРОТОТИПІВ ТВОРЧОГО ПРОЕКТУ.....

2.1. Образ людини війни у літературних творах.....

2.2. Постать людини та її роль в кіномистецтві.....

ТВОРЧИЙ ПРОЕКТ

РОЗДІЛ 1. КОМПОЗИЦІЙНИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ.....

1.1. Основні характеристики хореографічного твору.....

1.2. Дійові особи та їх стисла характеристика.....

1.3. Лібрето.....

1.4. Розгорнутий зміст.....

1.5. Драматургія.....

1.6. Музичний аналіз.....

1.7. Костюми (опис та зображення).....

**РОЗДІЛ 2. ПОСТАНОВЧИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ
КОМПОЗИЦІЇ.....**

ВИСНОВКИ.....

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Протягом 30 років наша велична та неповторна країна вибурює свою незалежність, національну самоідентичність, національний код та духовну складову. Український народ – це яскрава, унікальна та багатогранна нація яка у своїй спадщині – має фундаментальне та глибинне мистецтво української народної хореографічної культури, української пісні, літератури, живопису, архітектури тощо. В контексті сучасних процесів розвитку – найголовнішою метою, це зберегти нашу територіальну цілісність, відновити свої культурно-мистецькі принципи та відновити родовід українського народу.

Але, саме хореографічне мистецтво влучно та змістовно передає увесь морально-психологічний стан будь-якої людини. Через танець люди завжди відображали та демонстрували певний пласт своїх емоцій та психосоматичних ознак. Початок ХХ століття – починається з динамічного та бурхливого розвитку нового виду та напряму Світового хореографічного мистецтва танцю «модерн». Саме танець «модерн» з явився в супереч класичного хореографічного мистецтва. Його стрімке формування почалось з двох країн США та Німеччини.

Нова течія, напрям та вид хореографічного мистецтва танець «модерн» особливо неповторно передавав нові риси внутрішніх почуттів людини, його філософію, світобачення, ментальність. Інноваційні методики та процеси які відбувалися в танцю «модерн» - заклали початок для розвитку більш вільного та актуального на той час у Світовому хореографічному мистецтві. Багато видатних майстрів у даній сфері танцювального мистецтва виробляли свої принципи, методи, погляди та методику. Одними із найголовніших фігур та представники танцю «модерн» - це Л. Фуллер, А. Дункан, Р. С. Дені, М. Аллан, М. Грем, М. Вігман, Д. Хамфрі, Ч. Вайдман, К. Йосс, Р. Фон-Лабан тощо.

Кожен з цих легендарних постатей намагалися внести нові ідеї, новий сенс, нові теми та ін..Вони експериментували та інтерпретували з сюжетами із Світових літературних творів, відображали образи з кіномистецтва. Більшість їх творчих робіт або структурованої техніки танцю не збереглися на жаль до нашого часу, але їхні ідеї продовжили розвиватися завдяки учням і захопленим послідовникам.

Мета – відобразити та показати образ війни в контексті танцювального мистецтва «модерн».

Завдання:

- проаналізувати концепції ескалації війни на території України, як підґрунтя до створення хореографічної композиції «На війні»;
- охарактеризувати танець «модерн» в контексті Світового хореографічного мистецтва: тенденції формування та розвитку;
- обґрунтувати психологічний стан людини в стані війни;
- охарактеризувати образ людини війни у літературних творах;
- дослідити та визначити постать людини та її роль в кіномистецтві;
- розробити композиційний план хореографічної композиції «На війні» в контексті та значенні танцю «модерн».
- розробити постановчий план хореографічної композиції « На війні».

Об'єкт дослідження – образ людини на війні.

Предмет дослідження: трансформація людини на війні засобами танцювального мистецтва «модерн».

Практичне значення. Матеріали та висновки кваліфікаційної роботи можна застосовувати у творчій роботі хореографів, балетмейстерів, науковців, в подальших наукових розробках даної теми. Дана кваліфікаційна робота може бути використана в читанні лекцій, мистецтво балетмейстера, історія хореографічного мистецтва та сучасний танець та методика його викладання.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається з теоретичної частини творчого проекту (містить вступ, два розділи, в першому розділі три підрозділу, в другому розділі два підрозділу), творчого проекту (містить два розділи: композиційний та постановчий плани хореографічної сьїти), висновків, списку використаних джерел (..). Загальний обсяг ...

РОЗДІЛ 1. МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

1.1. Концепції ескалації війни на території України, як підґрунтя до створення хореографічної композиції «На війні»

Багато людей ставили і продовжують ставити питання про аргументи прихильників виникнення війни, причини її поширення і методи її розповсюдження на Землі. Протягом історії війн нашої планети виявлено, що війна має переважно негативний вплив на розвиток людства, особливо на його культурний аспект.

Біблія виражає негодження відносно війни, розглядаючи її як своєрідний ад на землі, що приносить лише смерть, розруху та нещастя. Існують різні точки зору на війну: деякі вчені вважають її невід'ємною частиною людського існування. Актуальність питань, пов'язаних із причинами виникнення війни, залишається високою й у наш час [22, с.61-62].

Для ретельного вивчення цього питання важливо дослідити першопричини виникнення конфліктів. Зі стародавніх часів війна виникала з потреби розділу територій, власності, з метою забезпечення безпеки племені та бажання заволодіти тим, що належить іншим. Війни, хоча стали менш численними з часом, ставали більш масштабними. На жаль, вони є актуальним явищем й у сучасному світі. Науковці, що вивчають тему війни, її історію та причини, наводять цікаві та важливі факти.

Дослідження праць А. Річарда, С. Метц і І. Крип'якевича, що досліджували витоки війни в світі та в Україні, розкривають особливості її виникнення, прогресу та мотивів. Історія війни сягає далекого минулого, з епохи, коли виникли перші племена. За археологічними даними, перша війна зафіксована в Джебель-Сахаба на річці Ніл на північ від Судану приблизно 12 тисяч років тому. З того часу інтенсивність збройних конфліктів зростає, особливо з початком осілого способу життя та збільшенням популяції.

У Стародавньому світі війна була нормальним станом між державами, і конфлікти між націями зазвичай вирішувалися силою. У середньовічній Європі багато великих і дрібних феодальних держав постійно ворогували між собою, і багато дрібних воєн не мало кінця. З появою централізованих держав у Європі лицарське ополчення поступово замінювалося найманими військами, які вербувалися лише під час війни, і пізніше регулярними постійними арміями.

Такі війни, як Тридцятилітня війна, завдали великої шкоди цивільному населенню, але наприкінці XVII століття Європа ввійшла в епоху «урядових війн» з обмеженими цілями. З цього часу розвинулося чітке розуміння законів і звичаїв війни. Бойові дії, зазвичай, відбувалися на відстані від населених пунктів, зменшуючи їх вплив на мирне населення. Війни стали менш руйнівними, але тривали довго із невеликими результатами [19. с.45-46].

Починаючи з кінця XVIII століття, період "урядових війн" в суспільстві змінився на періоди народних воєн, таких як війна за незалежність США та війна за незалежність Франції. Такі конфлікти були можливими лише за широкої громадської підтримки, і це спричинило тенденцію залучення суспільства до військових дій у певні моменти. Завдяки промисловій революції з'явилася можливість створювати великі армії добровольців і призовників, транспортувати їх на фронт, забезпечувати зброєю, обмундируванням і продовольством.

Важливим аспектом є поділ воєн на «світові» (глобальні конфлікти) і «місцеві» (локальні суперечки). Також важливим є розрізнення між зовнішніми та внутрішніми війнами.

У розвитку війни в Україні можна відзначити, що однією з основних її причин було розподілення територій, що почалося ще в античний період. У кінці II тисячоліття до н.е. плем'я киммерійців виділилося із індоєвропейської спільноти і першими заселило територію України, про що свідчать письмові

джерела, зокрема «Одіссея» Гомера. Грецькі історики з V століття також розповідали правдиві розповіді про кіммерійців.

До Геродота згадки про кіммерійців можна знайти ще в асирійських джерелах. Термін «Кіммірай» є асирійським найменуванням, що означає «велетень». Також є інше тлумачення зі Стародавнього Ірану – «мобільна кіннота». Кіммерійські племена об'єдналися у велику племінну конфедерацію під керівництвом царя і вождя. Вони мали величезну армію, складену з загону моторизованої кавалерії, озброєної сталевими мечами, кинджалами, луками, бойовими молотами та булавами. Вони воювали за території і були пов'язані з племенами Приазов'я, Західного Сибіру та Кавказу [15, с.25-26].

Під час цього періоду в південному Криму існувало також населення, відоме як таври. Вони воювали разом із іншими племенами, зокрема скіфами, проти Херсонеса, яке захопило їхні території. Скіфи заснували свою державу на захоплених територіях, що охоплюють території нинішнього півдня та південного сходу України. Геродот також згадував про їх войовничий дух, стверджуючи, що вони не допускали, щоб будь-якому ворогові, що нападав на їхню країну, вдалося вижити, і ніхто не міг їх догнати, якщо вони самі цього не дозволяли [15, с.27-28].

На північному Причорномор'ї потім владу захопили сармати, і їхнє поселення виявилось все інше, ніж спокійним і мирним. Вони перетворили землю на пустелю та винищили усіх залишених скіфів. Пізніше з'явилися племена-об'єднання сарматів, які втратили основну владу на цих землях, і на їхнє місце вийшли готи. Готи здійснювали винищувальні напади на міста, а пізніше з'явилися інші племена, такі як гуни, що вступили в битви з готами, які були описані у відомому німецькому епосі «Пісня про Нібелунгів».

Далі настали часи додержавного давньослов'янського періоду. Початково військово-об'єднання було родоплемінним, рід взяв на себе організацію оборони поселень і забезпечення різними видами зброї, а керівництво в бою покладалося на князів чи воєвод. Однак існували серйозні проблеми з дисципліною, організацією та зброєю, через що вони програли

готам. Тим не менше, військові слов'яни були сміливими, кмітливими та сильними.

Великий вплив на розвиток війська слов'ян мали нормани, які служили у їхніх військах і впровадили більш досконалу зброю та обладунки. У «Повісті минулих літ» можна знайти згадки про їхню дисципліну, організацію та вдосконалення зброї та обладунків [3. с.38-39].

У період Київської Русі військо виглядало інакше. За часів Київської держави (X–XIII ст.) воєнний апарат складався з княжої дружини та народного ополчення. Дружина будувалася за варязьким зразком, але включала вищий стан городян і хлопців, які розуміли необхідність захисту батьківщини. Князь утримував воїнів, виплачував гроші, залишав частку завойованого майна та дарував землю. Княжа дружина складалася з більше ніж сотні чоловік, а народне ополчення організовувалося за ознаками територій та називалося за назвою міста [1, с.25-26].

Зброя княжої доби включала захисні та наступальні види. Захисна зброя включала обладунки, ланцюгові літери, шоломи та щити для захисту тіла в бою. Наступальна зброя включала гачкову зброю, таку як списи, шаблі, сокири, луки та стріли. В армії були два основних роди війська: збройними та стрільці. Збройними були озброєні панцирами, шоломами, щитами, мечами, списами та сокирами. Стрільці використовували лише луки та стріли. Також з'явилася кіннота, яка була поділена на важку та легку, і розвивався український флот. До походу не проводилася спеціальна підготовка, воїнів збирали за наказом князя.

Армія Галицько-Волинського князівства організовувалася за традиційним прикладом, з деякими місцевими особливостями. Через постійні конфлікти між князями та вельможами, вони не могли часто розраховувати на військову допомогу бояр. Це призвело до проведення Данилом Романовичем реформ, під час яких він створив самостійне князівське військо,

яке складалося з боярських жінок, набраних з простого населення та малоземельних хлопців.

У письмових джерелах згадки про українське козацтво відомі з кінця XV по початок XVI століття. Козацьке військо вирізнялося простою зброєю, тактикою, спрямованою на локальні війни, та метою, якою була добича. Козаки заснували фортецю, відому як Запорізька Січ, що була першою повноцінною фортецею в історії України. Січ була розділена на різні ради і мала свою власну систему управління, включаючи чорну, військову, генеральну, старшинську та повну раду, керівником якої був гетьман [17. с.36-37].

Запорозьке козацтво, в певний момент, досягло високого рівня, що зрівняв його з найкращими європейськими арміями. Піхота козаків, яка володіла героїчністю та мужністю, отримала славу в Європі. Козаки також стали піонерами використання методу окопування у землі.

У 1572 році реєстрове військо було знищено генеральним коранським кулагою Сигізмундом II Августом. Однак в 1783 році запоріжці офіційно вступили на військову службу, і військо поділялося на кінноту (спільну), піхоту та флотилію (козацьку флотилію з Чорного моря).

У 1831 році українські козаки оселилися на Катеринославщині та заснували міста Микольськ і Покровськ. Також утворилася козацька азовська флотилія, яка виконувала оборонні завдання на береговій лінії та пляжах.

Хронологічний огляд важливих подій, пов'язаних із створенням та розвитком військових формувань на території України в різні періоди.

1. Після Першої світової війни:

- Згадки про різні військові формування, такі як загони вільного козацтва, українська повстанська армія батька Махна та Червоне козацтво.
- Формування армії Української Народної Республіки (УНР).

2. Друга світова війна:

- Створення Карпатської Січ під час Другої світової війни.
- Українська участь у боротьбі проти нацистської окупації.
- Руйнування та втрати внаслідок війни.

3. Після Другої світової війни:

- Створення та становлення Української повстанської армії (УПА).
- Незалежність України та створення Міністерства оборони.

4. Сучасність:

- Початок російської агресії в 2014 році, окупація Криму та часткова окупація Донбасу.
- Гібридна війна Російської Федерації проти України.
- Вторгнення російських окупаційних військ в Україну у 2022 році [21, с.56-57].

Отже, українська військова історія вражає своєю силою, героїзмом та винахідливістю, які проявлялися в обличчі різноманітних викликів та загроз. Ця історія, насичена подіями, також є віддзеркаленням складних соціальних, політичних та економічних реалій свого часу.

Важливо визначити, що українські військові не обмежувались лише захистом своєї території, але й активно взаємодіяли з різними культурами та цивілізаціями, внісши свій власний внесок у світову історію.

Фраза про те, що українці "народилися не рабами чиясь системи", свідчить про силу вольового духу та невідступного прагнення до незалежності. Поетична характеристика українських козаків та їхнього невгамовного духу стає визначальною рисою національного характеру.

Незалежність та територіальна цілісність завжди були важливими цілями для українців. Їхня боротьба за ці цінності суттєво вплинула на формування національної ідентичності та сучасного українського державного устрою. Ця боротьба виражає справжню сутність нації, її відданість власним ідеалам та волелюбство, що складає нескорений дух українського народу.

1.2. Танець «модерн» в контексті Світового хореографічного мистецтва: тенденції формування та розвитку

Із початком розвитку хореографічного мистецтва у США та Західній Європі виникла потреба в жіночому театрі, який виступав в підтримку постановок, присвячених жіночим темам, та режисерів-жінок. Окрім цього, жінки-балетмейстери, хоч і без формального об'єднання чи гучних декларацій, внесли значний вклад у творчий розвиток мистецтва, пропонуючи нові ідеї в контексті нових філософських та соціальних реалій. Експресіонізм, який характеризується підвищеною емоційністю, відмовою від гармонії та використанням анти природних форм, визначав творчий пошук того часу. Водночас, жінки-танцівниці сприймали театральний танець як засіб вираження фізичної присутності, де вони могли повноцінно виразити себе через власні тіла [7, с.30-31].

З переходом до постмодерну жінки-балетмейстери висунули ідею, що їхні розум та інтелект не менш важливі, ніж фізична присутність. Це відображало нову концепцію танцю як засобу висвітлення соціальних, суспільних та національних проблем. Цю ідею розвивали такі автори, як О. Чепалов, О. Гердт, Б. Персон, Ф. Спаршотт.

Важливо відзначити, що недолік єдності серед дослідників стосовно понять модерного та постмодерного танцю залишається актуальним питанням. Напрямки розвитку цих культурних явищ вимагають подальших наукових досліджень для уточнення їхнього місця та впливу в контексті світової дансології та культурології [1. с.67].

У контексті формування сучасного європейського танцю важливе місце відводиться впливові американської танцівниці та хореографа Марти Грем, яку вважають видатним "хореографом-творцем" американського танцю модерн. Дослідженням її творчості та її впливу на танець у Європі

присвячено роботи таких зарубіжних дослідників, як Д. МакДон, Б. Морган, Р. Фрідман, А. де Мілле, Д. Бірд, Р. Трейсі, М. Тарасова та ін.

Незважаючи на обширні українські дослідження у галузі хореографії, включаючи сучасні стилі та напрямки, відсутні комплексні дослідження, що розкривають роль творчої особистості, зокрема Марти Грем, у формуванні цих стилів.

Таке дослідження є важливим, оскільки воно виходить за рамки біографічних фактів та спрямоване на аналіз важливих етапів та значень творчості Грем у розвитку танцю «модерн» у Європі.

Важливим етапом в нашому дослідженні є спроба визначення проблем дослідницької інтерпретації модерних танцювальних стилів, зокрема другої половини ХХ століття. У сучасній літературі немає чіткого розмежування між поняттями «contemporary dance», «modern dance», «postmodern dance», «сучасний танець» тощо, хоча дослідники вказують на тісний зв'язок новітньої хореографії з музичним експерименталізмом та феноменами постмодерну [2, с.10-11].

Важливо відзначити, що сучасні танцювальні форми почали активно розвиватися у першій половині ХХ століття, і «модерн» танець особливо визнаний культовим у цей період в Сполучених Штатах. Метою нашого дослідження є відслідкувати ці етапи та визначити внесок Марти Грем у становлення танцю «модерн» у Європі.

До середини ХХ століття «modern dance» визнано вичерпаним у своїх новаторських можливостях і досягнуто вершини вияву. Наступає активізація творчих пошуків хореографів, спрямованих на основні аспекти постмодерністської культури та мистецтва. Ці аспекти, що визначалися експресіонізмом, мозаїчністю, еkleктичністю, тілесністю та розширенням просторово-часових рамок, стали відповіддю на загальні зміни у суспільстві.

Танцювальні експерименти призводять до створення авангардистських ультрамодних хореографічних прийомів, які отримують назву «postmodern dance». Термін «postmodern dance» вперше використала відома танцівниця І.

Райнер у маніфесті Ні 1965 року, в якому вона відмовляється від видовищності, віртуозності, перевтілення, магії та ілюзій. І. Райнер визначила основні риси нового стилю в американському танцю, як реакцію на виклики сучасного суспільства, прагнучи максимально наблизити творчі результати до реального життя [1, с.85-86].

У 1962 році творчість Івонни та інших артистів стала основою для програми першого концерту на майданчику Джадсон Меморіал Черч в Нью-Йорку, де згодом з'явилася танцювальна труппа театру «Джадсон Черч Данс». У 1970 році утворилася імпровізаційна група "Великий союз", яка повністю прийняла стиль «postmodern dance». Ці напрямки отримали підтримку і від Марти Грем, яка визначила сучасний танець як не лише відображення життя, але і саме життя.

Таке визначення підкреслює різкість та вуглуватість в творчості хореографів, на що Марта Грем реагувала, стверджуючи, що саме такий вираз відповідає справжньому життю. Таким чином, експерименти в танці сприяли формуванню стилю «postmodern dance» як важливого етапу у розвитку хореографії [3, с.38-39].

Танець модерн виявляє чутливість до потреб сучасників із використанням танцю для розв'язання їхніх психологічних проблем, що були популярні в ті роки завдяки психоаналізу. Танцювальні прийоми включали психоаналітичний підхід до вивчення емоцій і настроїв, які люди зазвичай не виявляють публічно. Ці інновації відповідали культурним вимогам американського постмодерністського суспільства, яке наголошувало на емоційному та душевному стані людини, піддаючи психологічному аналізу приховані диспозиції та підсвідомі мотиви поведінки.

В даному напрямку ніколи не потрібно намагатися відшукати техніку, потрібно шукати істину, підкреслюючи важливість виявлення емоційної істини в мистецтві, хоча це не виключало важких щоденних тренувань, які також були важливою частиною творчого процесу хореографа.

Поступово танець модерн став філософією, що втілює ідеї свободи, розкріпачення, самовдосконалення, само осягнення та творчої самореалізації. Концепція вільного танцю також відображала концепцію вільної жінки.

«Contemporary dance» в широкому розумінні може вказувати на європейський аналог терміна «modern dance», які використовуються як синоніми. Також цей термін може означати один із стилів «модерн» у хореографії, який розвиває традиції лондонської школи «Contemporary dance», заснованої у 1966 році.

Останнім часом хореографи та дослідники використовують терміни «postmodern dance» і «contemporary dance», намагаючись розмежовувати американський і європейський напрямки в розвитку сценічного танцю. Однак варто відзначити, що ці напрямки суттєво перепліталися і формувалися як в американських, так і в європейських танцювальних школах [1, с.89-90].

Українська дослідниця М. Погребняк виділяє основні етапи формування школи «Contemporary dance», вказуючи на теоретичні ідеї Ф. Дельсарта і Е. Жака-Далькроза, школу танцю «модерн» "Денішоун," індивідуальну школу танцю «модерн» М. Грем, Лондонську школу «Contemporary Dance», та європейську школу «Contemporary dance».

Цікаво відзначити, що серед «авторів-засновників» стилю «contemporary dance», які часто визначаються як європейські, відома американська танцівниця Марта Грем. Вона, народившись у Лос-Анджелесі, вступила до танцювальної школи експресії у 1916 році та навчалася у школі «Денішоун» в Лос-Анджелесі, заснованій Рут Сен-Дені та Тедом Шоном.

У мистецтві танцю, особливо в хореографії модерн, трансформація жіночих образів мала значний вплив на сприйняття танцю і його філософію. Аналіз законів руху жіночого тіла та його трансформація в хореографічному мистецтві відбувалася через призму емансипаційних рухів і феміністичних ідей [18, с.54-55].

Розглядаючи закони руху жіночого тіла, в танцю модерн сприяла переосмисленню традиційних уявлень про жіночі образи в танці. Танець модерн зробив вагомий внесок у розвиток хореографії та змінив сприйняття жіночності у танці. Трансформація цих образів стала однією з ключових тенденцій розвитку сучасного танцю.

Важливо відзначити, що ці трансформації не обов'язково відбувалися внаслідок феміністичних позицій. Деякі балетмейстери, навіть не приймаючи конкретних феміністичних ідей, створювали вистави, що відображали та трансформували соціокультурні конструкти.

Також важливо врахувати поняття соціального конструктивізму, яке стверджує, що соціальні конструкти є ідеями, що виникають у певній культурі і можуть бути вибірково прийняті чи відкинуті. Таким чином, трансформація жіночих образів у хореографічному мистецтві є результатом прийняття нових соціокультурних конструктів.

Вільний танець, який виник на початку ХХ століття, виявив великий вплив на розвиток танцю взагалі. Його представники не лише прагнули перетворити танець у високе мистецтво, але й вирішували соціокультурні завдання, спираючись на ідеї Ніцше та інших філософів.

Таким чином, трансформація жіночих образів у хореографічному мистецтві є важливим аспектом емансипаційних рухів і відображає соціокультурні зміни та ідеї свободи, творчості та самовизначення в танці. Це також відзначається експериментами і пошуками нових форм і виразних засобів в хореографії.

Синтез в танцювальному мистецтві, який включає в себе не лише різні стилі та види танцю, а й гендерні специфіки, є однією із ключових тенденцій у розвитку даного мистецтва. Це виявляється в тому, що тепер відсутнє жорстке розділення між чоловічим та жіночим танцем, і іноді танцюристи змінюють свої гендерні ролі на сцені [13. с.82-83].

В області балету можна спостерігати хвилю пародій на жіночий танець, що представляє собою своєрідну «чоловічу емансипацію». Це стає відповіддю на тривале панування на сцені жіночих танців.

Такий синтез викликає перегляд стереотипів і вносить нові елементи у традиційні гендерні ролі в танці.

У класичному та народному танцю, де раніше існувало чітке розділення між чоловічим та жіночим танцем, ця тенденція також змінюється. Наприклад, в українському народному танці виконавці обох статей можуть виконувати різноманітні рухи, які традиційно були притаманні тільки певній гендерній ролі. Це дозволяє створювати більш різноманітні та експресивні вистави [8. с.65-66].

У класичному танці, хоча існують загальні вимоги до виконання різних партій, спостерігаються відмінності в підходах до чоловічої та жіночої ролей. Чоловік може акцентувати увагу на високих і сильних стрибках, тоді як жінка використовує танцювальні кроки. Важливо відзначити, що, незважаючи на ці відмінності, стереотипи і норми традиційно гендерних ролей в танці сьогодні переглядаються.

У цілому, ця тенденція до синтезу різних стилів і гендерних ролей сприяє розширенню та розвитку танцювального мистецтва, роблячи його більш відкритим для творчості та інновацій.

Отже, танець модерн, як один із жанрів танцювального мистецтва, завжди проявляв особливий інтерес до висвітлення різних аспектів жіночого досвіду та тем, пов'язаних із жіночістю. Цей танцювальний стиль відкриває перед танцівницями широкі можливості вираження своїх почуттів, ідей та переживань через рух та експресію. Нижче представлені деякі характеристики та приклади, як танець модерн висвітлює жіночі теми:

Самовираження та емансипація: Танець модерн дає можливість танцівницям виражати свою індивідуальність та викликати суспільні стереотипи. Вистави часто відзначаються сильним самовираженням і прагненням до емансипації жінок, підкреслюючи їхню силу та рішучість.

Жіночий цикл та фізичність: Деякі постанови відображають жіночий цикл, взаємозв'язок з природою та фізичні зміни, які відбуваються в жіночому тілі. Рухи та композиції можуть символізувати етапи життя та зміни в тілесному відчутті.

Ідентичність та сексуальність: Танець модерн може досліджувати питання ідентичності та сексуальності. Вистави можуть бути присвячені розгляданню складних аспектів жіночого досвіду, включаючи сексуальну ідентичність та самовизначення.

Материнство та сімейні зв'язки: Теми материнства та сімейних відносин можуть виявлятися у виставах, що розглядають відносини матері та дитини, роль сім'ї в житті жінки та інші аспекти сімейного життя.

Політичні аспекти: Танець модерн часто використовується для висвітлення політичних питань, пов'язаних з правами жінок, рівністю та іншими соціальними викликами, що стосуються жінок.

Приклади конкретних постановок та виконавців можуть значно різнитися, але загальна тенденція полягає в тому, що танець модерн активно висвітлює та вражає жіночі теми через різноманітні танцювальні елементи та виразність.

1.3. Психологічні засади людини в стані війни

Інформаційно-психологічний вплив (ІПВ) представляє собою систему методів, спрямованих на зміну свідомості та поведінки особи або населення в цілому. Основні методи ІПВ включають переконання і навіювання.

Переконання:

- Логіка переконання повинна бути доступною для інтелекту об'єкта впливу, забезпечуючи зрозумілість та прийняття аргументів.
- Переконання має базуватися на фактах, відомих об'єкту впливу, щоб підтримати його достовірність.

- Переконавання повинно містити узагальнюючі пропозиції, що сприяють створенню комплексного уявлення.
- Логічні несуперечливі тези входять у структуру переконання.
- Переконуюча інформація повинна бути емоційно забарвленою, щоб звернути увагу та впливати на почуття об'єкта [5. с.98-99].

Навіювання:

- Цілеспрямованість і плановість використання навіювання визначаються конкретною метою впливу.
- Навіювання спрямоване на суб'єктів, які некритично сприймають інформацію.
- Вибір об'єкта навіювання конкретизований, орієнтований на визначені групи населення з урахуванням їх соціально-психологічних та інших особливостей.
- Навіювання базується на ефекті сприйняття переданої інформації як інструкції до дії без логічного аналізу.
- Поведінка, що ініціюється навіюванням, є визначеною та конкретною, спрямованою на досягнення мети впливу [19, с.61-62].

Ці методи ІПВ використовуються в різноманітних контекстах, включаючи політичні, соціальні та військові сфери, для формування певного уявлення, переконань чи поведінкових реакцій у цільовій аудиторії.

Об'єктом інформаційно-психологічних впливів є переважно людська свідомість, і це зумовлює необхідність будувати засоби впливу на основі психології та соціальної інженерії. Застосування інформаційних технологій у комунікаціях дозволяє охоплювати велику аудиторію. Ефективність інформаційно-психологічних впливів може виявитися не одразу, а через певний час.

Практика міжнародних конфліктів 1990-х років свідчила, що домінування досягається не тільки через фізичну перемогу, але й шляхом деморалізації противника та/або контролю над його інформаційним простором. Концепція Effects-Based Operations (ЕВО) розрізняє ефекти

різних порядків, де важливу роль відіграє вплив на людську свідомість [23. с.76-77].

Ця концепція визнає, що ефекти можуть бути віддаленими в часі, і вона допускає можливість, що те, що спочатку виглядає як позитивний наслідок, може мати негативні наслідки у подальшому. Основна ідея полягає в створенні певного ефекту за допомогою інформаційно-психологічного впливу і впливу цього ефекту на психологічний стан противника в інформаційному конфлікті.

Такий підхід підкреслює важливість розуміння психологічних аспектів та ефектів інформаційно-психологічного впливу для досягнення стратегічних цілей у сучасному інформаційному середовищі.

Інформаційно-психологічні впливи через засоби масової інформації спрямовані на селективний відбір аудиторії, яка є найбільш вразливою до здійснюваних дій агресора. Це призводить до формування категорії людей, з якими в подальшому проводяться активні заходи для створення потрібного психологічного стану.

На теперішньому етапі розвитку інформаційної війни вже характеризується як друге покоління, в основу якого покладено інформаційно-психологічні впливи. Деякі з основних дій, що реалізуються, включають:

- Створення атмосфери бездуховності й аморальності, негативного відношення до культурної спадщини противника.
- Маніпулювання суспільною свідомістю соціальних груп населення для створення політичної напруженості.
- Дестабілізація політичних відносин між партіями, об'єднаннями й рухами з метою провокації конфліктів та загострення політичної боротьби.
- Зниження рівня інформаційного забезпечення органів влади й управління, інспірація помилкових управлінських рішень.

- Підрив міжнародного авторитету держави та співробітництва з іншими країнами.
- Нанесення збитку життєво-важливим інтересам держави в політичній, економічній, оборонній та інших сферах.

Інформаційна війна, подібно до традиційної війни, може мати серйозні наслідки, включаючи окупацію територій, посилення міжнародних санкцій, міжнародну ізоляцію держави, недовіру суспільства, розкол національного та культурного середовища [2. с.34-35].

Усе це вказує на важливість розуміння та контролю інформаційно-психологічних впливів в сучасному світі для збереження стабільності та міжнародної безпеки.

Такі дії агресора, включаючи поширення фейкової інформації, можуть призвести до деморалізації населення та сприяти реалізації ворожих дій на території іншої держави.

Ось кілька важливих правил, які ви можете використовувати для захисту себе від неправдивої інформації:

1. **Перевіряйте ресурси:** Не довіряйте невідомим або сумнівним сайтам. Репутація, дизайн та відсутність помилок можуть бути показниками надійності джерела.
2. **Порівнюйте інформацію:** Пошукайте ту ж новину на різних сайтах та в різних джерелах. Якщо інформація не підтверджується на інших ресурсах, це може свідчити про її недостовірність.
3. **Зберігайте обачливість:** Не створюйте інформаційного шуму, поширюючи сумнівні новини в соціальних мережах. Будьте обережні з тим, що ви ділитеся, і перевіряйте інформацію перед тим, як її поширювати.
4. **Приймайте міжнародну перевірку:** Якщо інформація суперечить іншим джерелам, особливо закордонним ЗМІ, це може бути ознакою неправдивості. Перевірте новини у міжнародних джерелах для отримання об'єктивної перспективи [21. с.100-101].

Ці прості правила можуть допомогти вам захистити себе від неправдивої інформації та сприяти формуванню більш обачної та інформованої громадськості.

Дійсно, врахування цих пунктів може допомогти кожному користувачеві інтернетом розрізнити достовірну інформацію від фейкової та неправдивої.

5. **Читайте далі заголовка:** Заголовки можуть бути призначені для привертання уваги, іноді вони можуть бути перебільшеними або навіть маніпулятивними. Читання вмісту статті дозволяє отримати повний контекст і правильно оцінити інформацію.
6. **Перевіряйте автора новини:** Перевірка автора допомагає визначити, чи є вони визнаним експертом у даній галузі та чи не є їхня інформація неправдивою чи спрямованою на маніпуляції.
7. **Уникайте сенсаційних заголовків:** Ці заголовки можуть бути створені для враження та емоційного впливу. Об'єктивне сприйняття інформації сприяє кращому розумінню подій.
8. **Не ре постіть бездумно:** Відповідальне розповсюдження інформації є важливим етапом в запобіганні поширенню фейків та паніки.
9. **Звертайте увагу на дату публікації:** Давні новини можуть бути неактуальними або зміненими. Перевірка дати публікації допомагає забезпечити актуальність інформації.
10. **Віднайдіть перевірені джерела:** Спеціалізовані та визнані джерела інформації можуть служити як додаткове підтвердження чи спростування інформації. Перевіряйте інформацію у декількох джерелах для більшої достовірності [4. с.23-24].

Отже, розуміння природи інформаційної війни та здатність критично оцінювати інформацію стають ключовими навичками в умовах зростаючого потоку інформації, що стає все більш доступним. Стеження за вказаними правилами та застосування критичного мислення важливі для збереження особистого спокою і сприяють внесенню розуміння в інформаційний простір.

Зазначте, що інформаційна війна може впливати не лише на індивідів, але й на суспільство в цілому. Тому важливо, щоб громадяни були свідомими та відповідальними у сприйнятті та поширенні інформації. Дотримання цих принципів сприяє збереженню стабільності та відповідальному громадянству в умовах сучасного інформаційного оточення.

Таким чином, у ході першого кваліфікаційного дослідження, було проаналізовано та виявлено, що термін «ескалація війни» вказує на зростання інтенсивності та обсягу конфлікту або війни. Це може означати збільшення кількості військових операцій, застосування більш руйнівної зброї, залучення нових сторін або розширення території, що охоплюється конфліктом.

Ескалація може мати різноманітні форми, включаючи військові, економічні, інформаційні, технологічні та інші аспекти конфлікту. Цей термін може також застосовуватися до конфліктів, які спочатку можуть бути обмеженими, але з часом стають більшими та складнішими.

Ескалація війни може бути наслідком безлічі факторів, таких як політичні рішення, дипломатичні конфлікти, територіальні претензії, економічні труднощі чи загострення релігійних або етнічних розбіжностей.

Цей термін застосовується до різних ситуацій, і його визначення може залежати від конкретного контексту та характеру конфлікту. Також було охарактеризовано, що танець модерн це танцювальний стиль, який з'явився в кінці XIX - початку XX століття в реакції на традиційні танцювальні стилі того часу, такі як класичний балет. Основною ідеєю модерну було вираження особистих емоцій, вільне використання простору та рухів, які відображають внутрішній стан танцівника.

Один із піонерів модерну - італійський танцюрист і хореограф Ізадора Дункан, вважається засновницею цього стилю. Вона вважала, що танець має бути виразом людських емоцій і не повинен обмежуватися строгими правилами класичного балету.

Модерн розвивався впродовж XX століття і приймав вплив різних художніх напрямів та соціокультурних змін. Сучасний модерн може

включати елементи імпровізації, експериментальні рухи та використання нових технологій.

Деякі відомі хореографи, такі як Марта Грехем, Хосе Лімон, Пауль Тейлор, сприяли розвитку та популяризації модерну. Сучасні танцюристи продовжують творити та експериментувати з цим стилем, додаючи до нього нові ідеї та концепції.

Сьогодні модерн існує в різних формах та виражається в різних хореографічних мовах. Танцюристи можуть поєднувати його з іншими стилями, створюючи унікальні вистави та виступи. В останньому підрозділі було обґрунтовано, що психологічний стан людини в час війни може бути дуже складним і варіювати від особистості до особистості, залежно від багатьох чинників, таких як особисті досвіди, соціальне середовище, ступінь причетності до воєнних подій, а також наявність або відсутність підтримки від сім'ї та спільноти. Ось деякі аспекти психологічного стану людини в умовах війни:

1. **Стрес та Травматичний Стресовий Розлад (ПТСР):** Багато людей, які пережили війну або бойові дії, можуть стикатися з великим рівнем стресу та ризиком розвитку ПТСР. Це може бути викликано безпосереднім зіткненням з насильством, втратою близьких, а також постійним страхом і невизначеністю.
2. **Депресія та Тривога:** Невизначеність та загроза для безпеки можуть призвести до розвитку депресії та тривоги. Люди можуть відчувати безпомічність, втрату інтересу до життя та постійний страх.
3. **Втрата та Траума:** Втрата близьких, втрата майна чи руйнування оточуючого середовища може спричинити травматичні наслідки. Це може вплинути на самооцінку, віру в світ, а також викликати глибокий сум та горе.
4. **Соціальна ізоляція та Втрата Зв'язку:** Війна може викликати соціальну ізоляцію, розрив сімей, втрату зв'язку з рідними та друзями. Це може призвести до почуття самотності та втрати підтримки.

5. **Посттравматичний Ріст:** В деяких випадках люди після війни можуть долати травму та розвиватися як особистість, вдосконалюючи свою силу та витривалість.
6. **Моральні та Етичні Дилеми:** Участь у воєнних подіях може ставити перед людьми моральні та етичні дилеми, що впливають на їхню психічну стійкість та внутрішній світ.
7. **Пошкодження Міжособистісних Відносин:** Війна може призвести до порушень в міжособистісних відносинах, конфліктів, втрати довіри та важностей у встановленні нових зв'язків.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ХОРЕОГРАФІЧНИХ АНАЛОГІВ ТА ПРОТОТИПІВ ТВОРЧОГО ПРОЕКТУ

2.1. Образ людини війни у літературних творах

«На Західному фронті без змін» («Im Westen nichts Neues») – це один із найвідоміших творів Еріха Марії Ремарка, який глибоко вражає своєю правдивістю та вираженими емоціями. Опублікований в 1928 році, роман став своєрідним маніфестом проти війни та вражаючим свідченням про трагедію Першої світової війни.

Твір розповідає про долю молодого німецького солдата Пауля Баумера, який разом зі своїми товаришами долає жахи війни на Західному фронті. Ремарк описує не лише фізичні страждання, але й психологічний стрес, який супроводжує кожен крок солдата. Читач отримує можливість заглибитися відразу в реалії того часу та відчувати на власній шкірі трагедію війни.

Однією з ключових ідей твору є відображення безглуздя та абсурдності війни, а також психологічний розвиток та втрати, які несе на собі кожен учасник конфлікту. Ремарк створює реалістичний образ військового життя, який залишає невимовно сильний враження на читача.

Твір вразливо висвітлює важливі аспекти військового конфлікту, такі як втрати товаришів, постійний страх перед смертю, недооцінка командування, та тяжке повернення додому для тих, хто має ще шанси вижити. «На Західному фронті без змін» залишається актуальним і вражаючим твором, що нагадує про трагічний вплив війни на людську долю.

«Земля обітована» (The Promised Land) Еріха Марії Ремарка є важливим твором, в якому автор звертається до теми еміграції та долі тих, хто втік від фашизму під час Другої світової війни. Роман описує життя німецьких емігрантів у США, їхні позбавлення, страхи, втрати та розчарування [20. с.76-77].

Головний герой, який втече від фашистського режиму, опиняється в Америці.

Тут він змушений адаптуватися до нового життя, шукати роботу та вирішувати повсякденні проблеми. Твір передає тяжкі обставини, з якими зіткнулися емігранти, та розповідає історії різних людей, що мають свої сподівання та мрії.

Ще однією важливою творчістю є «Глибина моря» ("The Deep Sea") Анніки Тор, шведської письменниці. Цей твір розповідає історію дванадцятирічної єврейської дівчинки на ім'я Штеффі, яка разом із своєю молодшою сестричкою втече від фашистського переслідування з Відня до Гетеборгських шхерів у Швеції [16. с.90-91].

Обидва ці твори створені на основі реальних подій та принесли своїм авторам визнання за виразну передачу тем втрати, переслідувань та еміграції в часи війни. Очевидно, що ці книги допомагають читачам краще розуміти та уявити важкі обставини, які оточували людей під час Другої світової війни.

Анніка Тор продовжує вражати своїх читачів рядом продовжень та окремих творів, розширюючи світ своїми витворами. Її багатогранна бібліографія включає різноманітні романи, які залишають слід в серцях читачів. Давайте коротко розглянемо кілька із них:

1. «Острів у морі» («Faraway Island»): Розповідь про пригоди дванадцятирічної єврейської дівчинки Штеффі та її молодшої сестри Неллі, які втекли від фашистського переслідування.
2. «Глибина моря» («The Deep Sea»): Продовження історії Штеффі та Неллі, яке розповідає про їхнє переселення з Австрії до Швеції, долю єврейських дітей у часи війни.
3. «Маяк та зірки» («The Lighthouse and the Stars»): Ще один роман, який, ймовірно, розкриває нові аспекти життя героїнь у невизначеному контексті.

4. «Ставок білих лілій» («The Lily Pond»): Можливо, ця книга принесе нові персонажі та історії, розкриваючи додаткові грані теми втрати та виживання.
5. «Відкрите море» («The Open Sea»): Цей твір, ймовірно, додасть нові події та пригоди до світу, який авторка створила.

Анніка Тор, залишаючись активною письменницею та істориком для дітей та підлітків, надає читачам можливість занурюватися в світ різноманітних персонажів та емоційно насичених сюжетів, що вражають своєю глибиною та силовим зарядом [5, с.56-57].

Отже, аналіз тем війни в літературі включає різноманітні підходи та аспекти, що розкривають глибокий вплив війни на суспільство та людський дух. Розділіть теми на загальні тематичні напрямки, що включають історичну реальність війни, психологічні аспекти, антивоєнні теми, особисті історії та взаємини, військові стратегії та тактики, а також використання війни як метафори та символізму. Кожна з цих тем вносить свій внесок у розуміння та розкриття теми війни з різних позицій і перспектив.

Такий підхід до вивчення теми війни в літературі дозволяє охопити різні аспекти цього складного явища і висловлює його вплив на людське життя з різних сторін. Ваша аналітична діяльність дозволяє поглиблено розглядати літературні твори, які висвітлюють важливі питання війни та мирного співжиття.

2.2. Постать людини та її роль в кіномистецтві

Віталій Манський, український режисер і продюсер, відомий своїми високоартистичними документально-драматичними фільмами, які проникають у сутність соціокультурних та політичних реалій. Один із його ключових творів, «Серце відмовляється» (2012), аналізує події Євромайдану в Україні, розкриваючи емоційний і соціальний фон учасників протестів.

У своєму творі «Україна не факт» (2009), Манський досліджує проблематику корупційних схем та соціальних проблем, що існують в українському суспільстві [9. с.45-46].

Документальний фільм «Путін. Росія» (2016) присвячений вивченню внутрішніх і зовнішніх аспектів політики Володимира Путіна та його впливу на Росію і світовий порядок. Також відзначається робота «Метафізика щастя» (2010), де він досліджує концепцію щастя через призму особистих історій людей у різних країнах. Його твори висвітлюють різні аспекти сучасного світу та викликають глибокі обговорення та рефлексії щодо ключових аспектів глобальних подій.

Тема війни в кіно завжди була важливою та впливовою, оскільки кінематограф має потужний здатність візуалізації та емоційного впливу. Розглядаючи цю тему, можна виділити кілька ключових аспектів та вплив, який вона справляє:

1. **Просвітницька роль:** Багато військових фільмів спрямовані на розкриття історичних подій та важливих аспектів військової діяльності. Це може визначати сприйняття глядача щодо війни та героїзму.
2. **Емоційний вплив:** Військові драми та фільми про війну часто прагнуть передати емоційні аспекти конфлікту, розкриваючи страждання, втрати та героїзм. Це може викликати глибокі почуття в глядачів та спонукати до рефлексії.
3. **Вплив на суспільство:** Фільми про війну можуть впливати на глядачів, формуючи їхню свідомість та визначаючи їхнє ставлення до військових подій. Вони можуть викликати обговорення соціальних та політичних питань.
4. **Антивоєнна пропаганда:** Деякі фільми, навпаки, спрямовані на демонстрацію жорстокості та непотрібності війни. Вони можуть слугувати як антивоєнна пропаганда, закликаючи до миру та вирішення конфліктів іншими шляхами.

5. **Створення образу ворога:** Кіно може впливати на формування образу ворога або "іншого". Це може вплинути на стереотипи та уявлення про різні національності та культури.

6. **Художнє висловлення:** Фільми про війну можуть бути важливим засобом художнього висловлення, дозволяючи режисерам та сценаристам висловлювати свої погляди на війну та її наслідки.

В цілому, тема війни у кіно має значний вплив на глядачів та може відігравати важливу роль у формуванні громадської думки, розумінні історії та сприйнятті важливих глобальних проблем [16. с.88-89].

Сергій Манський, починаючи з 1996 року, веде проект із збереження аматорських приватних відеофайлів, знятих у період з 30-х до 90-х років ХХ століття в колишньому СРСР. Цей проект представляє унікальні архіви особистих фільмів, які свідчать про життя радянського суспільства. З 2014 року Сергій Манський проживає та працює в Латвії [12. с.65].

До його яскравих творів відносяться фільми «У променях сонця» та «Рідні». Документальний фільм «У променях сонця» розповідає історію восьмирічної школярки Джин-Мі з Пхеньяну, північнокорейського міста. Режисер мав бажання створити картину, що відображала б реальні події в цій закритій країні. Проте під час зйомок режисеру намагалися нав'язати постановочний сценарій, який викривав справжні факти.

Сім'я героїні тимчасово зазнала змін — їх переселили з убогої кімнатки у велику квартиру, а батько Джин-Мі, як журналіст за професією, раптово став інженером. Герої фільму навіть боялися торкатися їжі без дозволу своїх північнокорейських сусідів. Незважаючи на численні труднощі, режисеру вдалося зняти об'єктивне кіно, яке отримало визнання на європейських кінофестивалях та багато престижних нагород.

Фільм «Рідні», знятий Сергієм Манським у 2015 році після вторгнення на сході України у 2014 році, привертає увагу своєю унікальністю. Це своєрідний сімейний фотоальбом, який розповідає історії через діалоги та

монологи різних членів сімейства, розташованих в різних регіонах України — від Донбасу до Львова [10. с.87-88].

У фільмі відзначається різноманітність поглядів і конфлікти між різними людьми, що свідчить про соціокультурні відмінності в різних частинах країни. Це стає особливо актуальним в контексті напружених стосунків між людьми в Криму та Львові, де фільм розкриває напруженість обговорюваних тем.

«Рідні» розглядаються як фільм про демократичні цінності та вразливість перед пропагандою. Він освітлює міфи радянського минулого, які використовує російська пропаганда. Фільм ставить питання про важливість чутливості до різних поглядів і вміння розрізнити правду в інформаційному просторі [6. с.76-77].

У своєму коментарі режисер Сергій Манський висловив бажання розуміти минуле своєї країни та сім'ї через створення цього фільму.

Отже, використання мінімалізму у сценічному оформленні та сполучення його з сучасним танцем в балетній хореографії виглядає дуже обіцяюче. Мінімалізм, застосований в контексті теми війни, може допомогти зосередити увагу глядачів на глибоких емоційних аспектах та вразливості людей, які пережили конфлікт. Сучасний танець, як засіб виразу, може допомогти донести інтенсивність та складність емоцій, пов'язаних із війною. Поєднання його з мінімалістичним сценічним декором може збільшити імпакт та ефективно передати атмосферу конфлікту. Такий творчий проект не лише забезпечить високий ступінь естетичності, але й може глибоко вразити та залишити слід в серцях глядачів. Бажаю успіху у втіленні цього проекту та надіюся, що він викличе відгук та рефлексію у своїй аудиторії.

Таким чином, у ході другого кваліфікаційного дослідження, було простежено та досліджено, що Тема війни в літературі та кіно є однією з найзначущих та вічних. Вона відображає не лише фізичні та стратегічні аспекти військових конфліктів, але і соціокультурні, психологічні та моральні виміри.

Літературні твори та фільми про війну є не лише розважальними, але й хроніками історії, які допомагають розуміти та відчувати віддалені реалії військових конфліктів.

Перш за все, важливо відзначити, що такі твори можуть бути потужним інструментом враження та враження глибоко. Письменники та режисери використовують війню як фон для розкриття характерів, вивчення людської психології та вираження складних емоцій. Ці твори розглядають психологічні аспекти впливу війни на психіку бійців, цивільних та їхніх сім'ї, допомагаючи аудиторії уявити емоційні та моральні виклики, що виникають під час війни.

Однак вони також служать соціокультурним та історичним хронікам. Фільми та книги про війну часто виграшно використовуються для висвітлення соціальних проблем, таких як расизм, класові розходження, політичні конфлікти та гендерні питання. Вони можуть висловлювати критику або підтримку військової політики та допомагати вирішувати соціальні проблеми.

Ще однією ключовою характеристикою є історична реконструкція. Ці твори можуть відтворювати військові події з високим ступенем вірності, створюючи живі зображення бойових дій, військових стратегій та повсякденного життя під час конфліктів.

Історії про війну часто ставлять під питання концепцію героїзму та розкривають вартість втрат. Їхня мета — допомагати аудиторії розуміти справжні витрати військових конфліктів та визначати їхні етичні дилеми.

Окремо важливо відзначити технічні досягнення у кіно. Фільми про війну можуть вражати своїми спецефектами, особливо в сценах бойових дій. Використання сучасних технологій дозволяє створювати враження присутності та високий ступінь реалізму, що поглиблює враження від перегляду.

У цілому, тема війни в кіно та літературі виявляється надзвичайно многогранною, допомагаючи аудиторії краще розуміти та відчувати

віддалені реалії військових конфліктів через призму глибокого та інтенсивного вираження різних аспектів теми.

ТВОРЧИЙ ПРОЕКТ

РОЗДІЛ 1. КОМПОЗИЦІЙНИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

«ПРОТИСТОЯННЯ»

1.1. Основні характеристики хореографічного твору

Тема: війна

Ідея: показати силу, сміливість та завзятість хлопців заради своєї рідної землі.

Вид: сучасна хореографія.

Стиль: модерн танець та

Форма: хореографічна композиція.

Жанр: героїчний.

Час дії: XXI ст., 2015 рік.

Місце дії: східна Україна.

1.2. Дійові особи та їхня стисла характеристика

- Хлопці – сильні, мужні, вправні, завзяті, героїчні, відважні, сміливі.

1.3.Лібрето

Українське маленьке місто, життя кипить своєю динамікою, усі біжать по своїм справах, хто на роботу, хто в школу, хто в університет. Чотири молодих парубків, спішать до роботи. Вони молоді, цілеспрямовані перед ними стоїть багато завдань та цілей на майбутнє.

Раптово та несподівано лунає тривога... Життям яким жила молодь, вже не буде таким яким воно було до того. Агресивний та лютий ворог прийшов захопити рідну землю.

Розпочалася кривава та люта війна. Молоді хлопці, які завзяті та сміливі, вирішують піти на фронт, щоб захищати свою рідну Батьківщину.

Вони хвилюються, але розуміють що це їх обов'язкова справа захищати своїх рідних, близьких та друзів.

Час минає, усі хлопці повертаються додому, до своїх рідних та друзів. Їх зустрічають оплесками. Усі щасливі, молоді хлопці розуміють, що настав час для відновлення своєї держави, для їх мрій та завдань на майбутнє.

Війна не може зупинити проявів людського життя, і хоча вона несе в собі смерть, страждання, сльози, руйнування – але треба вірити що «все буде добре».

1.4. Розгорнутий зміст

Ранок українського міста, усі поспішають на роботу, хтось в університет, хтось в школу. На вулицях міста серед легкого туману, починає пробиватися сонячні проміння, легкий вітерець створює легку прохолоду.

В цей час чотири молодих, вправних та красивих хлопців спішать до роботи, молоді, експресивні, цілеспрямовані, перед ними багато цілей та завдань на майбутнє.

Вони радісні, посміхаються спілкуються з одне одним. Але ж раптом лунає тривога, хлопці не розуміють що відбувається, їх обличчя налякані. Страшний та лютий ворог прийшов захопити рідну землю. Хлопці розуміють, що треба йти та боронити свій народ та свою Батьківщину.

Хлопці проходять військові навчання. Вони сміливі, мужні та спритні. Минає час й молоді парубки на фронті, з вірою в те, що скоро настане велика перемога. Поле, відбувається бій, хлопці демонструють неймовірну силу, єдність, вправність та мужність. Триває тяжке зіткнення з клятим ворогом, але перевага на боці на хлопців, які пішли добровільно захищати та боронити свій народ.

Минає час, й хлопці повертаються виснажені, зморені але нескорені додому. Їх зустрічають, усі радіють перемозі, вони посміхаються та розуміють що перед ними все таки, багато мрій які треба виповнити в житті.

1.5. Драматургія

Експозиція: чотири молодих хлопця спішать до університету на навчання.

Зав'язка: раптово лунає тривога, починається війна, молодь в паніці.

Розвиток дії: хлопці проходять військові навчання, хлопців проводжають на фронт захищати та боронити свою землю.

Кульмінація: демонстрація бою, неймовірна мужність та незламність молодих хлопців, які протистоять клятому ворогу.

Розв'язка: повернення молодих парубків додому, та зустріч зі своїми близькими та друзями.

1.6. Аналіз музичного матеріалу

Хореографічна композиція складається з двох частин, перша частина під Федеріко Альбанезе «Time Has Changet», друга частина під твір Макса Ріхтера «November». У музичному матеріалі має бути ліричність, плавність, чіткий ритм, який дуже гармонійно змінюється протягом усій мелодійній лінії.

Федеріко Альбанезе є італійським композитором, який пропонує сучасну академічну музику. Його творчість виходить за рамки традиційних італійських стилів, таких як романтизм і мелодизм. Замість цього він використовує елементи мінімалізму і математичного підходу до музики.

«Time Has Changed» є музичною композицією Федеріко Альбанезе, під яку була поставлена хореографічна композиція. Музика цієї композиції може відрізнитися від традиційних італійських музичних стилів, пропонуючи свіжий та сучасний погляд на академічну музику.

«November» є треком, пов'язаним з війною в Косово. Він пронизливо атмосферний та м'язистий, з рівномірним ритмом. Спочатку він був записаний Ріхтером як частина його першого сольного альбому «Memoryhouse», випущеного у 2002 році.

У «On The Nature of Daylight» проста тема повільно розгортається на низьких струнах, а потім долучається скрипка з додатковою мелодією у вищому регістрі. Ріхтер також використовує клавішні для додаткової басової лінії та високої скрипки. Цей твір має вагому інтенсивність, посилюючи його звучання.

Обидва твори мають важливу емоційну складову і розповідають свої історії через музику. Вони показують Ріхтера як композитора, який здатен виражати насильство, роздуми та емоції через свої музичні твори.

Частина перша

Федеріко Альбанезе

«Time Has Changet»

Музичний розмір 4/4

Лад: мінорний

Темп: спокійний, плавний.

212 тактів, тривалістю 4 хв.

Композиція має динамічну структуру, розвивається протягом тривалості та включає різні інструменти до кульмінації.

Початок з прийому паузи може створювати ефект очікування та підготовки слухача до початку музики. Потім, поступово, початкова мелодія з'являється та розвивається протягом тривалості композиції, додаванням інших інструментів до досягнення кульмінації.

Скрипка, як ви вказали, є одним з основних інструментів у цій композиції. Вона, можливо, виконує важливі мелодійні лінії та внесе особливу емоційну глибину до музичної палітри.

Фінальна частина, де музика затихає та усі інструменти стихають, може створювати ефект закінчення або певної паузи перед наступною частиною композиції.

Друга частина.

Макс Ріхтер

«November»

Музичний розмір 2/4

Лад: мінорний

Темп: спокійний, плавний.

182 такти, тривалістю 3 хв.

Музика починається з прийому поліфонії, а потім з'являється початкова мелодія, яка динамічно розвивається протягом усієї тривалості композиції. Поступово до мелодії додаються інші інструменти, створюючи багатоголосу та багат шарову звукову палітру.

Трамбон та скрипка, як основні інструменти, можуть мати важливу роль у передачі мелодійних ліній та виразних елементів композиції.

Останні такти музики, йдуть на затихання, а всі інструменти поступово стихають, створюючи ефект переходу до наступної частини сюїти або завершення композиції.

Такий розвиток музичної структури, з використанням пауз, поступового додавання інструментів та затихання.

1.7. Опис та зображення костюмів

Перша частина.

Верх костюма: сорочка з прямими рукавами та глибокою проймою. Вона виготовлена з білої бавовняної тканини з додаванням еластину. Це може надати тканині більшої еластичності та комфорту.

Низ костюма: штани, які закінчуються до щиколотки. Зшиті із бавовняної тканини.

Взуття: чорні туфлі.

Друга частина.

Військовий костюм - це костюм виконаний з високоякісних матеріалів, який максимально відповідає всім стандартам.

Представляє собою легкий костюм, що складається з куртки та штанів. Виконаний з міцної, надійної тканини стійкої до стирання та ушкоджень. Шви прошиті армованою ниткою. Дихаючий, не шумить при пересуванні, не сковує рухів, не вбирає вологу, оснащений численними кишенями.

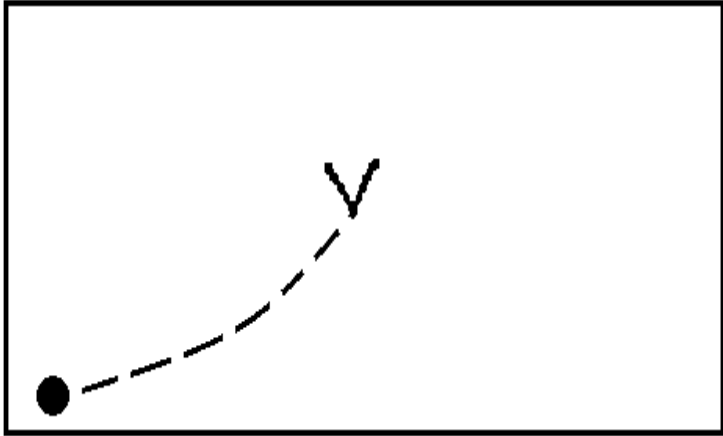
Костюм складається з кітеля і штанів. Має анатомічний крій. Виготовлений з натуральної, високоякісної тканини густа щільністю 220гр/м.

Густа - це сумішева тканина, зі вмістом бавовни 57% та поліестеру 43%. Виготовлена таким чином, що поліефірна нитка виведена на лицьову поверхню, що надає тканині високу зносостійкість та гарантує легке видалення бруду. Бавовна на внутрішній стороні тканини надає їй комфорту і забезпечує гарне вбирання вологи.

Кітель: на замку, оснащений захисною планкою на велкро, комір стійка, всі липучки в наявності, укомплектований 4-ма накладними кишенями, та 2-ма на рукавах, не заважає рухам.

Брюки: прямі, вільного крою, на блискавці, мають дві класичні врізні кишені та дві об'ємних накладних кишені в районі стегон, не сковують рухів.

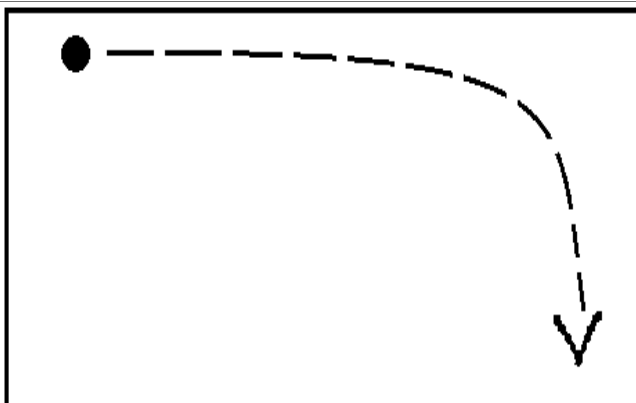
РОЗДІЛ 2. ПОСТАНОВЧИЙ ПЛАН ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ «ПРОТИСТОЯННЯ»

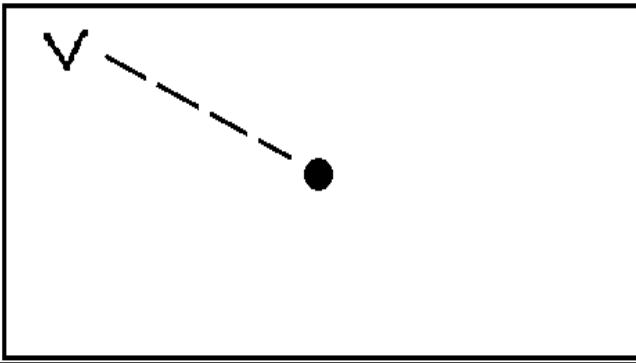
1-24 такти: відбувається початок композиції з точки, стоїть одна дівчина, з руками в 3 позиції.

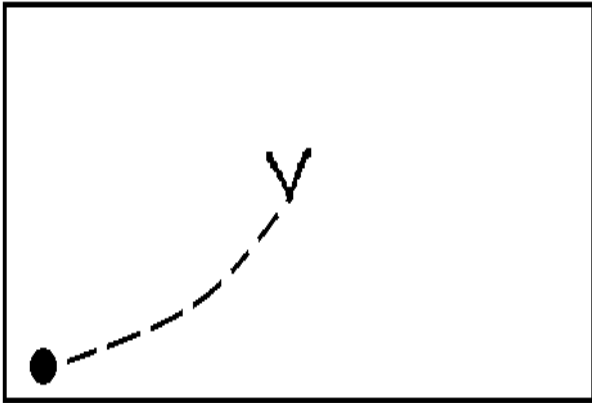
24-48 такти: відбувається ускладнення хореографічного тексту з використанням різкого падіння корпусу до низу.

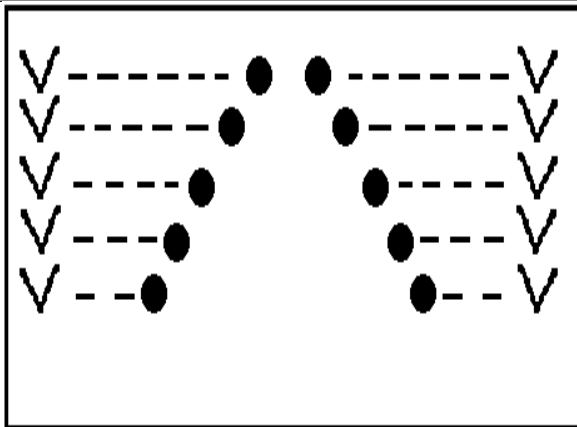
48-64 такти: дві дівчини виконують танцювальну комбінацію з використанням акробатичних елементів та з додаванням танцювальної лексики танцю модерн.

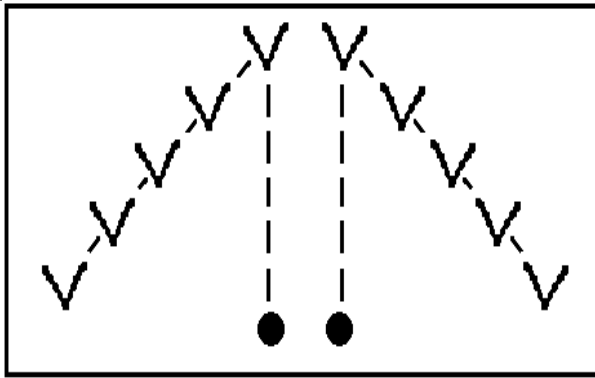
64-78 такти: відбувається ускладнення танцювальної комбінації з насиченістю обертів та різних акробатичних гімнастичних елементів.

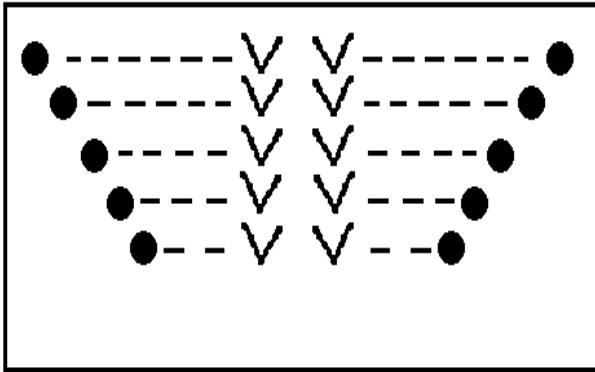
78-88 такти: використання однією дівчиною таких як рухів як рол ап. та тілд.

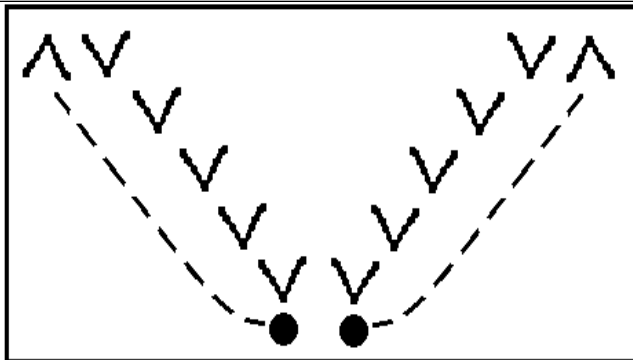
88- 102 такти: ускладнення танцювальної комбінації з використанням складних малюнкових перебудов.

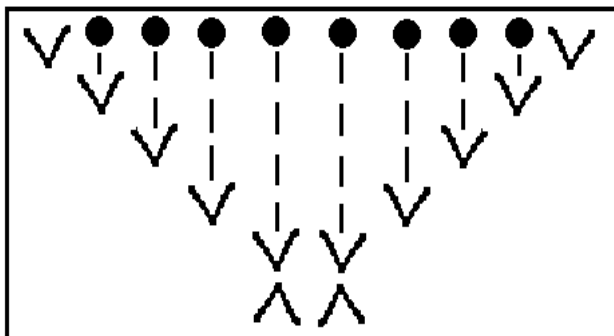
102-116 такти: комбінації з ускладненням хореографічного тексту з використанням роботи рук.

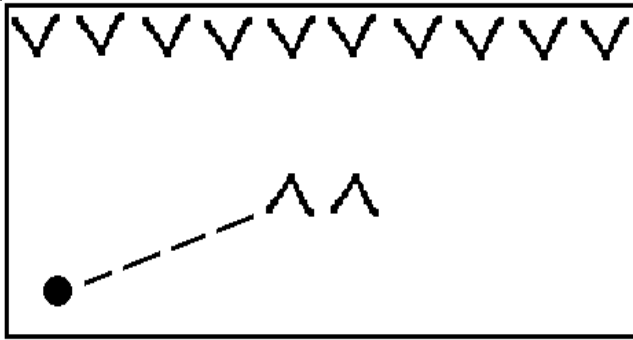

116-132 такти: танцювальні перебудови з використанням значних танцювальних перебудов та хореографічного тексту.

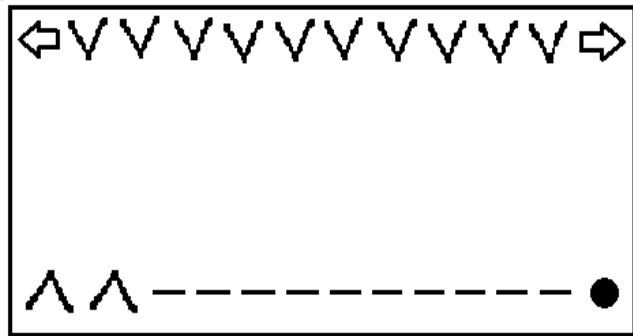

132-142 такти: зміна малюнкових перебудов, та насиченість танцювальної комбінації з обертальної техніки.

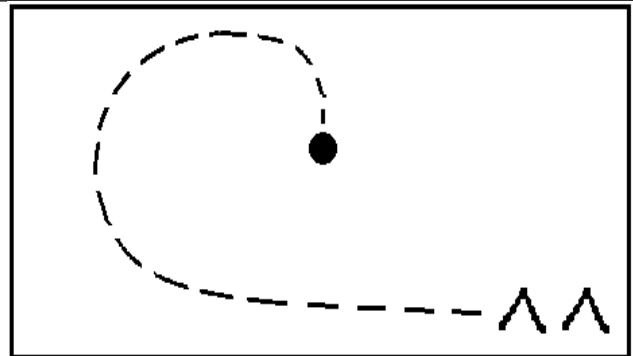

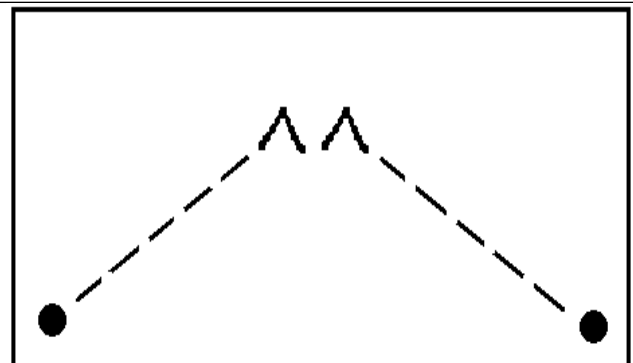
142-152 такти: сольні комбінації з акробатичним елементами та використанням гімнастичних.

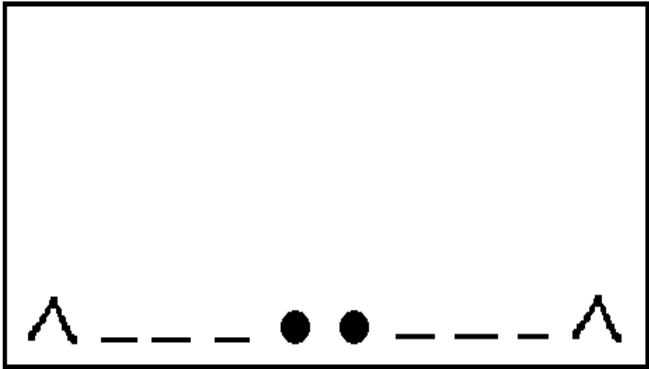
152-158 такти: відбувається ускладнення танцювальної комбінації з насиченістю обертів та різних акробатичних гімнастичних елементів.

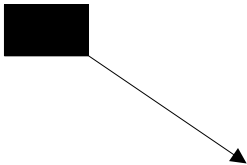

158-194 такти: сольні комбінації з акробатичним елементами та використанням гімнастичних.

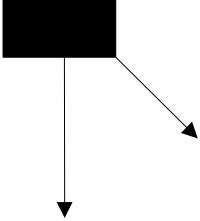

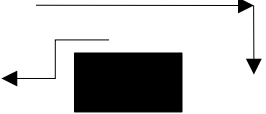
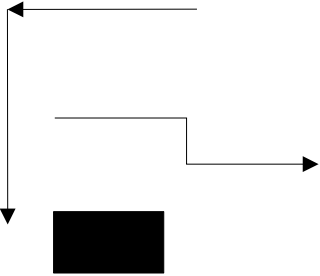

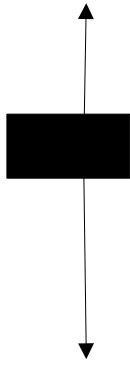
194-204 такти: зміна малюнкових перебудов, та насиченість танцювальної комбінації з обертальною технікою.

	<p>204-212 такти: комбінації з ускладненням хореографічного тексту з використанням роботи рук.</p>
---	--

Друга частина

	<p>1-16 такти: головна героїня, виходить по діагоналі, танцювальним кроком через демі пліє, руки працюють у заниженій другій позиції, використовується також гранд-ронд, руки обнімають голову.</p>
	<p>16-24 такти: розпочинається танцювальна комбінація на центрі, з використанням другої позиції ніг, спокійних обертів, та м'якого падіння корпусу, права рука підіймається в третю позицію.</p>
	<p>24-48 такти: продовжується танцювальна комбінація, з наростанням хореографічного тексту. використовуються стрибки та активна робота рук. Також використовуються</p>

	танцювальні рухи запозичені з танцю модерн.
	48-62 такти: головна героїня починає нову танцювальну комбінацію, сидячі у широкій другій позиції та плескуючи. Відбувається використання танцювальних рухів класичного танцю у поєднанні танцювальних рухів танцю модерн, дуже активно використовується робота корпусу, рук та стрибків.
	62-82 такти: виконавиця розпочинаю наступну розгорнуту танцювальну комбінацію з ускладненим хореографічним текстом, просуваючись в бік. Використовуються знову активна робота рук, різкі та динамічні стрибки.
	82-102 такти: головня героїня з коловими роботою рук, просувається на задній план сценічного майданчику, та виходить знову на центр.
	102-112 такти: продовжується ускладнення розгорнутої танцювальної комбінації з динамічним та стрімким наростанням хореографічного тексту. Виконавиця знову використовує танцювальні рухи з танцю модерн

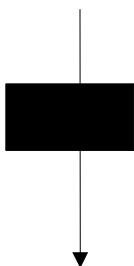
112-124 такти: головна героїня з центра сцени просувається спокійно назад, з плавною роботою рук, та невеличким згинанням корпусу. Далі відбувається комбінації з активним використанням роботою рук, потім виконавиця просувається вперед.

124-148 такти: наступна танцювальна комбінація має активний характер виконання роботи рук. Відбувається запозиченість рухів з vogue та танцю модерн. Використовується активна робота та падіння корпусу, та просування вбік зі сторони в сторону.

148-162 такти: знову відбувається танцювальна розгорнута комбінація, з використанням танцювальних рухів танцю модерн .

162-182 такти: кульмінаційна танцювальна комбінація набуває яскравого та динамічного характеру, з використанням жіночих обертів та танцювальних рухів танцю модерн. виконавиця просувається вперед.

--	--

ВИСНОВКИ

У ході кваліфікаційного дослідження, було виявлено та досліджено, що в історії України дійсно маємо численні приклади мужності та відваги воїнів, які захищали свою територію та боролися за свободу.

Зокрема, українське військо відзначалося не лише фізичною силою, а й стратегічним мисленням, що сприяло їхнім успіхам на полі бою. Метод окопування, який вони використовували, став важливою складовою їхньої тактики і визначав їхню конкурентоспроможність. Також, згадка про важливість захисту території та боротьби за свободу вказує на розуміння цінності незалежності для українського народу. Українці, історично стикаючись з різними викликами, виявляли готовність боротьби за свою ідентичність та незалежність.

Це погляд може бути джерелом патріотичного націоналізму та почуття гордості за історію свого народу. Якщо у вас є конкретні питання або теми, які вас цікавлять стосовно історії українського війська, будь ласка, дайте мені знати, і я з радістю поділюся додатковою інформацією.

Також було проаналізовано, тенденції становлення та розвиток танцю модерн в контексті творчого проекту, було розглянуто, що танець модерн – це художній стиль танцю, що розвивався в кінці XIX - на початку XX століття, в основному в Сполучених Штатах. Цей стиль відзначався відходом від традиційних балетних форм та створенням нових, вільних виразів. Танець модерн виник у контексті пошуку нових форм самовираження і вираження сучасних соціокультурних та філософських ідей.

Основні риси танцю модерну:

1. **Самовираження:** Танець модерн наголошує на індивідуальному самовираженні та вираженні емоцій.

2. **Відмова від балетної техніки:** Танцівники модерну відмовлялися від традиційної балетної техніки, впроваджуючи нові форми рухів, поз і елементів.
3. **Сполучення з музикою:** Танець модерн часто використовує живу музику, а також експериментує з різними жанрами.
4. **Експерименти з простором і часом:** Танцівники модерну активно експериментували з використанням простору та часу, іноді використовуючи абстракції і антигравітаційні рухи.

Ключові фігури в розвитку танцю модерну включають Марта Грем, Ісадора Дункан, Рут Сент-Деніс та Дені Шоу. Ці танцівники внесли значний внесок у формування та розвиток стилю. Танець модерн з часом перейшов у різні напрямки та стилі, такі як сучасний танець, постмодерн та інші, і залишається важливим компонентом світової хореографічної сцени.

В одному із підрозділів, було охарактеризовано психологічний стан людини в умовах війни, було зазначено, що психологічний стан людини в умовах війни може бути дуже складним і впливати на всі аспекти її життя. Ось деякі ключові аспекти психології війни:

1. **Стрес та Травматичний Стресовий Синдром (ТСС):** Саме існування у воєнному конфлікті, небезпека, втрати близьких, можуть викликати стрес та вести до розвитку Травматичного Стресового Синдрому. Це може призвести до різних психічних та емоційних проблем.
2. **Депресія та Тривожні Розлади:** Нестабільна ситуація війни може призводити до виникнення депресії та тривожних розладів. Люди можуть відчувати безпорадність, втрату інтересу до життя, надмірну тривогу та страх.
3. **Посттравматичний Застрягання:** Це психологічна реакція на серйозні травматичні події. Учасники війни або люди, які пережили

воєнні трагедії, можуть відчувати посттравматичне застрягання, що проявляється відновленням травматичних спогадів, кошмарів, гіперзбудження та ізолюваність.

4. **Соціальна ізоляція:** Воєнні конфлікти часто ведуть до розривів у суспільстві, роз'єднання сімей, втрати зв'язку зі спільнотою. Це може викликати почуття самотності та відчуження.
5. **Адаптація до Стресу:** Однак деякі люди можуть розвивати механізми адаптації до стресу, які допомагають їм пережити важкі обставини. Це може включати розвиток внутрішніх ресурсів та стратегій, що сприяють психологічній стійкості.
6. **Вплив на Діти:** Діти, які зростають у воєнних умовах, особливо схильні до негативних психологічних наслідків. Вони можуть відчувати великі труднощі у власному емоційному і соціальному розвитку.

Враховуючи ці психологічні аспекти війни, важливо надавати психологічну підтримку і ресурси для того, щоб люди могли справлятися зі стресом та відновлювати свою психічну стійкість.

Тема війни в мистецтві кіно та літературі є дуже фундаментальною і важливою, оскільки вона дозволяє висвітлити різні аспекти конфліктів, віддзеркалити людські долі та висловити роздуми про важливі аспекти життя та суспільства. Ось кілька ключових тем, які часто виявляються у творах про війну:

У літературі:

1. **Драма особистості в умовах війни:** Романи та оповідання часто розглядають вплив війни на психологію та долю окремих персонажів. Вони досліджують, як люди адаптуються до стресу, трагедій та втрат.

2. **Моральні дилеми:** Твори можуть ставити перед читачем складні етичні питання, пов'язані з виборами та діями персонажів у воєнних умовах.
3. **Спроба зрозуміти війну:** Літературні твори можуть бути спробою авторів зрозуміти причини та наслідки конфліктів, а також засуджувати або аналізувати військові дії.

У кіно:

1. **Жах війни:** Фільми можуть відображати жахи та відчуття безпеки, що супроводжують війну, демонструючи руйнування та трагедії.
2. **Героїзм та втрата:** Часто кіно відзначає героїзм та велич воїнів, але також підкреслює втрати та жертви, які вони несуть.
3. **Політичні коментарі:** Фільми можуть висловлювати політичні погляди та висміювати або критикувати військові конфлікти та політичні рішення.
4. **Внутрішній конфлікт:** Фільми можуть акцентувати увагу на внутрішніх боротьбах персонажів, таких як внутрішні дилеми та моральні вибори.
5. **Сприйняття ворога:** Кіно може досліджувати, як змінюється сприйняття ворога та визначати «ворога» через призму різних конфліктів.

Ці теми відображають різноманітні аспекти війни, дозволяючи творцям висловлювати свої думки та досліджувати глибину людського досвіду в умовах конфлікту.

В хореографічній композиції «Протистояння» – це танцювальна композиція, виконана в стилі модерн, яка через складні та виразні танцювальні перетворення передає різні аспекти війни, конфлікту чи

соціального протистояння. Цей танець є потужним мовним засобом вираження емоцій, фізичних та психологічних аспектів протистояння. В хореографічній композиції використовуються різноманітні елементи, спрямовані на створення вражаючого візуального та емоційного враження.

Емоційна інтенсивність танцю виражає різні почуття, такі як біль, страх, героїзм та втрата, які є характерними для атмосфери війни чи протистояння. Складні та динамічні танцювальні перетворення відображають нестабільність та постійні зміни в ході конфлікту. Групові постановки передають різні сторони протистояння та різні групи людей, задіяних у конфлікті. Використання абстракції та символіки дозволяє передати глибинні сенси та погляди на події. У танці модерн також експериментують з різною динамікою рухів, ритмів та темпів, щоб передати напругу та темп сучасного життя під час конфлікту. Костюми та освітлення використовуються як важливі елементи, що підсилюють атмосферу та настрій "протистояння". Також може бути створена наративна структура хореографії, що дозволяє розповісти історію через танець. У хореографічній композиції «Протистояння» танець модерн виступає як виразний та мовний засіб, що передає глибокі почуття та думки щодо важливих соціальних тем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко В. Г. Історія України. Львів, 2017. 153 с.
2. Боряк Г. Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання : (1847–1914) : зб. док. і матеріалів / Ін-т історії України НАН України, Центр. держ. іст. архів України ; — Київ : Кліо, 2015. — 807 с. : іл. — (Програма «Українська книга»).
3. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. Юридичний вісник України. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15.
4. Дзюба І. М. , Жуковський А.І. , Романів О. М. [та ін.] Енциклопедія Сучасної України. Том 4. В-Вог / Національна академія наук України, Наукове товариство ім. Шевченка, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України ; — Київ : Поліграфкнига, 2005. - 699 с.
5. Лисенко О.Є. Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей; — Київ.: Інститут історії України НАН України, 2015. — Вип. 17. — 246 с.
6. Литвин В. М. Енциклопедія історії України : у 10 т.; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с.
7. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397, [1] с. — (Бібліотека наукового щорічника «Україна дипломатична» ; вип. 1).
8. Мозолевський Б. М. Скіфський степ / Б.М. Мозолевський. — К: Наукова думка, 1983. — 198 с. сторінка 21
9. Ремарк Е. «На Західному фронті без змін» 1929 р.
10. Тор А. «На глибині моря» 2012.

11. Щербаківський В. Формування української нації. Нарис праїсторії України/ В. Щербаківський. – Нью — Йорк: Гове — рля, 1958. — 147 с.
12. Яковлева Д.В. III Міжнародна науково-практична конференція «Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності» : 12–13 лют. 2016 р. — Одеса : Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», 2016. — 183 с. 53
13. Крок у науку: Збірник статей III Всеукраїнської наукової шкільної конференції 15–16 січня 2018 року. – Т. 1. – Дніпро: ТОВ «РоялПринт», 2018. – 392 – 453 с.
14. Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Вип. II. Київ, 2012. 464 с.
15. Richter, Max (8 July 2016). «Million of us knew the Iraq War would be a catastrophe. Why didn't Tony Blair?»
16. Іван Крип'якевич, Богдана Гнатевич [та ін.] «Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років XX ст.)» (вид. 1992) [Електронний ресурс]. — Режим доступа: https://web.archive.org/web/20150226012734/http://chtyvo.org.ua/authors/Kryp_iakevych_Ivan/Istoriia_ukrainskoho_viiska_vyd_1992/ — Загл. з екрана (дата звернення 27.09.2022)
17. Манський В. «Рідня» [Електронний ресурс]. — Режим доступа: — <https://moviegram.com.ua/ridni-manskojo/> — Загл. з екрана (дата звернення 04.10.2022)
18. «Період античності» [Електронний ресурс]. — Режим доступа: — <https://sites.google.com/view/lessons/v/%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F> — Загл. з екрана (дата звернення 27.09.2022)
19. «Історія українського війська» [Електронний ресурс]. — Режим доступа: — Захист України - Історія Українського війська (google.com) — Загл. з екрана (дата звернення 29.09.2022)

20.«TheEuropeofDystopiaArtAftertheSecondWorldWar»[Электронный
ресурс]. — Режим доступа:—
[https://www.museoreinasofia.es/sites/default/files/salas/informacion/401_eng_w
eb_cuadernillo.pdf](https://www.museoreinasofia.es/sites/default/files/salas/informacion/401_eng_w
eb_cuadernillo.pdf)—Загл. з экрана (дата звернення 15.10.2022)